

Richard Marsina a dejiny Bratislavy

Juraj Šedivý

ŠEDIVÝ, Juraj. Richard Marsina and History of Bratislava. In *Historický zborník*, Vol. 33, 2023, No. 2, pp. 173-180.

Abstract: The article focuses on Richard Marsina's contribution to the knowledge of the history of Bratislava and his attitude to the main themes of contemporary and recent historiography concerning the history of the capital of Slovakia. For his orientation and also due to the fact that at the beginning of his career he was an employee of two most important archives located in Bratislava (Bratislava City Archives and the Land Archive – today the Slovak National Archive), Richard Marsina was a positivist medievalist and tried to stick to the sources. Among other things, he challenged the widely accepted thesis about the consequences of the Mongol invasion (since the sources do not prove the plundering in the city's surrounding area). He dated back the town-building process in the territory of present-day Slovakia to the thirteenth century, in the case of Bratislava to the period several decades before the granting of privileges. He was the first to formulate the thesis that the first known reeve Jacobus should still be regarded as the king's (count's/sheriff's) man, thus offering a new model for the functioning of the earliest municipal administration. His greatest contribution to the history of the city is the edition of principal sources to 1260 and the organizational contribution – the conference “Städte im Donauraum” organised by him placed the development of the city, as well as Slovak urban historiography, in a broader Central European context.

Keywords: Richard Marsina; Slovak historiography; urban historiography; history of Bratislava.

Prof. Dr.h.c. PhDr. Richard Marsina, DrSc., by sa v roku 2023 dožil storočnice. Nebol svetobežník, no ak by také slovo existovalo, tak by bol „slovenskobežník“. Narodil sa v Šahách, detstvo prežil v Žiline, stredoškolské roky v Trenčíne a Žiline, ako začínajúci adept medicíny praxoval v Žiline, no krátko po vojne sa dostal do Bratislavy, s ktorou následne spojil svoj život natrvalo. Mnohé z aspektov jeho tvorby boli už vedecky zhodnotené, no práve pohľad R. Marsinu na dejiny mesta, v ktorom prežil väčšinu svojho života, zatiaľ analyzovaný nebol. Preto predstavuje predmet záujmu nasledujúcej štúdie.

Richard Marsina prestúpil na Filozofickú fakultu vtedy ešte Slovenskej univerzity z medicíny a začal študovať históriu a filozofiu. Povojnový rok bol iste problematický – riešil sa nedostatok potravín, v bankách boli viazané vklady a nedalo sa z nich takmer vyberať, do toho pôsobilo medzinárodné napätie kvôli boju komunistického a nekomunistického bloku, prebiehali nové a nové procesy s exponentmi predošlého režimu, vracali sa utečenci, ďalší boli zo Slovenska vyhánaní... Richard Marsina sa však dramatickou dobou, ktorú žil, nedal od vytúženého štúdia slovenských dejín vyrušiť – už počas prvého roku

absolvoval skúšky hneď za štyri semestre a k tomu sa ešte aj zamestnal ako knihovník v Historickom seminári.¹

Inšpiroval sa svojimi učiteľmi, ako bol Daniel Rapant, ktorý viedol „Oddelenie pre dejiny slovenské“, Alexander Húščava – pozitivist, pôvodne žiak Václava Chaloupeckého, neskôr slovenský zakladateľ pomocných vied historických. Ovplyvnil ho aj starovekár Vojtech Ondrouch, stredovekár Branislav Varsik či slavista Jevgenij Perfeckij. Po úspešných štúdiách na univerzite v Bratislave sa hlásil na asistentké miesto na svojej alma mater, no pre kádrový profil nebol prijatý a učiť mohol len externe až o desaťročie po svojej promócii. Fakultná organizácia Československého zväzu mládeže ho totiž po štúdiu odporučila do archívu alebo do knižnice – teda v dnešnom slovníku tam, kde by nebol veľmi na očiach a nemohol ideologicky ovplyvňovať mládež.

To Richardovi Marsinovi zrejme do istej miery aj vyhovovalo – už od akademického roku 1947/1948 brigádoval v Archíve mesta Bratislavy a neskôr tam niekoľko mesiacov aj pracoval. Od 1. februára 1950 sa však zamestnal v Pôdohospodárskom archíve, ktorý mal celoštátnu pôsobnosť a možno ho považovať za predchodcu dnešného Slovenského národného archívu. Richard Marsina mal na starosti najmä stredoveký materiál – cestoval po Slovensku a od potomkov šľachtických rodov sústreďoval historické písomnosti pre archív. Mladého Richarda Marsinu si v Pôdohospodárskom archíve vytypovali, že by mohol založiť pobočku v Martine – no profesor Alexander Húščava ho prehovoril, aby ostal v Bratislave a venoval sa intenzívnejšie dejinám stredoveku. Marsina sa medzitým oženil, v roku 1952 sa mu narodila dcéra, o štyri roky neskôr syn. Richard Marsina býval priamo pod Bratislavským hradom na Palisádach a chodil s deťmi na prechádzky; iste z bohatých dejín Hradu a Bratislavy ako takej rozprával aj svojim deťom – koniec koncov jeho dcéra (Anna Buzinkayová, rod. Marsinová) sa stala pracovníčkou a neskôr aj riaditeľkou Archívu mesta Bratislavy. Po včlenení Pôdohospodárskeho archívu do Štátneho slovenského ústredného archívu (1956) sa stal Richard Marsina vedúcim oddelenia feudalizmu.

O tri roky neskôr spolu s Michalom Kušíkom vydali prvú (dvojzväzkovú) edíciu urbárov celého kolektívu autorov, z ktorých Bratislave bol najbližšie urbár panstva Stupava od Petra Ratkoša.² Nenápadne sa Richard Marsina k dejinám Bratislavy priblížil až svojou vlastnou edíciou stredovekých listín a listov k dejinám Slovenska – *Slovenským*

¹ Viacero detailov zo života jubilanta má autor priamo z jeho rozprávania, z ktorého podstatné časti zachytil v kapitole ŠEDIVÝ, Juraj. Historik a editor Richard Marsina. In MARSINA, Richard – MAREK, Miloš (eds.). *Tatársky vpád*. Budmerice : Rak, 2008, s. 143-151. Staršie biografické medailóny napríklad SEDLÁK, Vincent. Úvodom. In SEDLÁK, Vincent. *Zborník príspevkov k slovenským dejinám. K životnému jubileu univ. Prof. PhDr. Richarda Marsinu*, DrSc. Bratislava : Slovenský historický ústav Maticy slovenskej, 1998, s. 9-14 alebo SEDLÁK, Vincent. Nevšedné životné jubileum významného vedeckého pracovníka a pedagóga. In *Studia historica Tyrnaviensia*, III, 2003, s. 9-12. Najnovšie heslo k Richardovi Marsinovi pozri ŽAŽOVÁ, Henrieta – HRIVŇÁK, Štefan – FEJEŠOVÁ, Mária – RÍMSKY, Marek (eds.). *Biografický slovník slovenských archivárov*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov – Odbor archívov a registratúr MV SR, 2023.

² KUŠÍK, Michal – MARSINA, Richard (eds.). *Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku I – II*. Bratislava : SAV, 1959.

diplomatárom.³ Keď v roku 1971 vyšiel, ocitli sa tam aj najstaršie pramene k dejinám Bratislavy – najstaršie zmienky o lokalite; o bratislavských županoch; listiny Fridricha Barbarossu vydané pri Bratislave; písomnosti ilustrujúce proces presunu kapituly a kostola z Hradu do Podhradia; listiny dokladajúce oslobodzovanie jobagiónov Bratislavského hradu, z ktorých viacerí sa neskôr stali členmi najstaršej mestskej elity a iné. Po roku 1968 začal pripravovať druhý zväzok, ktorý dokončil v roku 1979 (listiny a listy z rokov 1235 – 1260)⁴. Aj v druhom zväzku sa ocitli dôležité pramene k dejinám mesta – napr. prvá zmienka o bratislavskom mešťanovi (*civis Woch*); o stavbe obytnej veže na Bratislavskom hrade; dohoda s johanitmi, ktorí mali strážiť Bratislavský hrad; zmienka o „hostoch z Bratislavy“ k roku 1251 a iné. V prvom zväzku sa týka dejín Bratislavy 44 jednotlivín z celkovo 460 – teda takmer 10 % jednotiek v edícii, v druhom zväzku ich bolo 57 zo 666 – teda opäť takmer 10 % prameňov z Marsinovej kritickej edície spomína Bratislavu. Richard Marsina tak bratislavskej historiografii ponúkol prvý raz komplexné kritické zhodnotenie a znenie najstarších prameňov k dejinám mesta (do roku 1260). No keď sa pozrieme do najvýznamnejších syntéz o starších dejinách Bratislavy,⁵ tak napriek tomu, že informácie z prvého či druhého dielu *Slovenského diplomátara* autori v oboch syntézach používali, tak diplomatár v zozname zdrojov uvedený nie je. Je to smutný osud editorov, ktorých prácu niektorí historici podceňujú, mysliac si, že ide len o prepis historického prameňa. Až v najnovších dejinách mesta je už *Slovenský diplomatár* 1 aj 2 uvedený.⁶ Zmenil sa totiž pohľad na edície prameňov a prispel k tomu svojou prestížou iste aj Richard Marsina.

Na toto najvýznamnejšie editorské dielo Richarda Marsinu nadviazali jeho oveľa menej známe a aj menej používané a citované *Štúdie k slovenskému diplomatáru* zväzok 1 (1971 – 1973) a 2 (1989).⁷ Práve v druhom zväzku sa autor venoval začiatkom diplomatickej činnosti v stredovekej Bratislave. Zaoberal sa počiatkami zlistinňovania bratislavských županov a tunajšej kolegiátnej kapituly. Z diplomatických štúdií to bola po prácach Dariny Lehotskej o mestskej kancelárii najdôležitejšia štúdia pre poznanie najstarších fáz spisomňovania v Bratislave. Stala sa inšpiratívnym modelom pre podobné

³ MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae* 1. Bratislava : SAV, 1971. Výskum realizoval Richard Marsina od roku 1956, intenzívne práce pri koncipovaní trvali od 1961 do 1967. Na prvý zväzok diplomátara nadviazal autor teoretickou prácou *Štúdie k Slovenskému diplomatáru I/1* (= *Historické štúdie* 16. Bratislava : Veda, 1971) a *Štúdie k Slovenskému diplomatáru I/2* (= *Historické štúdie* 18. Bratislava : Veda, 1973). Tieto knihy môžeme hodnotiť ako dovtedy najfundovanejší diplomatický rozbor z pera slovenského autora.

⁴ MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae* 2. Bratislava : AMB, 1987. Teoretické zhodnotenie tu publikovaného materiálu ponúkol v práci *Štúdie k Slovenskému diplomatáru II*. Bratislava : Veda, 1989.

⁵ HORVÁTH, Vladimír – LEHOTSKÁ, Darina – PLEVA, Viliam (eds.). *Dejiny Bratislavy*. 3. vydanie. Bratislava : Obzor, 1982; ŠTEFANOVIČOVÁ, Tatiana. *Najstaršie dejiny Bratislavy*. Bratislava : Elán, 1993.

⁶ ŠEDIVÝ Juraj – ŠTEFANOVIČOVÁ Tatiana (eds.). *Dejiny Bratislavy 1. Brezalauspurc na križovatke kultúr*. Bratislava : Slovart, 2012.

⁷ MARSINA, Richard. *Štúdie k slovenskému diplomatáru I*. K problematike najstarších zoborských listín. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského* 14, 1963, s. 135-170; MARSINA, Richard. *Štúdie k slovenskému diplomatáru II*. Bratislava : Veda, 1971.

výskumy aj mladších období. V stopách Richarda Marsinu potom kráčala Slavomíra Lenhartová z Trnavskej univerzity vo svojej diplomovej práci o kancelárii Bratislavskej kapituly v trinástom storočí,⁸ ale aj autor tejto štúdie v jeho prácach o zlistinňovaní v stredovekej Bratislave (županom, kapitulou, mestom aj mešťanmi).⁹ Teda napriek tomu, že na univerzitách pôvodne učiť nemal, tak si Richard Marsina dokázal v oblasti diplomatiky vybudovať školu žiakov, ktorí sa k nemu stále viac či menej dodnes hlásia.

Dejinám Bratislavy sa Richard Marsina venoval aj vo väčšine svojich syntetických prác o dejinách stredovekých miest. Napriek národne orientovanej pozícii dokázal oceniť kultúrne významný vklad najmä po nemecky hovoriacich osídlencov pri urbanistickom rozvoji stredného Podunajska. Napríklad v zborníku o národnostnom vývoji miest na Slovensku sa venoval zloženiu miest, ako bol aj niekdajší Prešporok.¹⁰ Napísal: „Nechceme týmto popierať významný zástoj Nemcov v mnohých, najmä významnejších mestách, a v tých, kde mali čiastočne nemecké zázemie (Spiš, banské mestá, Bratislava a okolie) ešte aj v 15. storočí.“¹¹ V zborníku o mestskej správe (1984) podobne triezvo pristupoval aj k datovaniu celého mestotvorného procesu na tomto území do trinásteho storočia (na rozdiel od niektorých našich historikov, ktorí by ako stredoveké mestá radi videli už veľkomoravské hradiská s podhradiami).¹² Konkrétne v prípade Bratislavy kládol mestotvorný proces už do tzv. predprivilegiálneho obdobia (teda pred rok 1291) – ale len niekoľko desaťročí – z opatrnosti, ako bolo jeho zvykom, sa nevyjadril úplne presne (poukazoval pritom na zmienky o richtárovi z rokov 1279, 1280, 1288, existenciu mestskej komunity dokazoval aj kolektívnu donáciu na zem Széplak z roku 1288). Ako prvý uvažoval o paralelnej organizácii mestskej správy, keď podľa neho mohli pôsobiť kráľov richtár Jakub spolu s mešťanmi volenou mestskou radou na čele s villikom Tyrvardom.

⁸ LENHARTOVÁ, Slavomíra. *Diplomaticko-paleografický rozbor listín hodnoverného miesta pri Bratislavskej kapitule do roku 1300* (= Diplomová práca na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, 1998).

⁹ Napríklad ŠEDIVÝ, Juraj. Najstaršie listiny mesta Bratislavy znovu objavené. In *Studia historica Tyrnaviensia* 3. Trnava : Trnavská univerzita, 2003, s. 131-147; ŠEDIVÝ, Juraj. Die Anfänge der Beurkundung im mittelalterlichen Pressburg (Bratislava). In *Wege zur Urkunde, Wege der Urkunde, Wege der Forschung*. Wien : Böhlau, 2005, s. 81-115; ŠEDIVÝ, Juraj. *Mittelalterliche Schriftkultur im Pressburger Kollegiatkapitel*. Bratislava : Chronos, 2007; ŠEDIVÝ, Juraj. Prvé nemecké listiny Uhorska a stredoveká Bratislava. In *Litteris ac moribus imbutus*. Kraków : Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2014, s. 124-138; ŠEDIVÝ, Juraj. Deutschsprachige Beurkundung im Donaugebiet des mittelalterlichen Königreichs Ungarn. In *Urkunden und ihre Erforschung*. Wien : Böhlau Verlag, 2014, s. 247-265; ŠEDIVÝ, Juraj. Od listiny k spisu. Proces vzniku „spisovnej agendy“ na príklade neskorostredovekých písomností Bratislavskej kapituly. In *Datum per manus. Prátele, kolegové a žáci Zbyňku Svitákoví k 60. narodeninám*, Brno : Archiv města Brna, 2015, s. 135-145; ŠEDIVÝ, Juraj. Kancelária Bratislavskej kapituly v stredoveku. In *Alis volat propriis*. Brno : Archiv města Brna, 2016, s. 24-44.

¹⁰ Pri tomto termíne používanom aj časťou slovenskej historiografie treba spomenúť, že samotný Richard Marsina nebol zástancom jeho používania. Tvrdil, že ak už používať historický slovenský názov mesta, tak by mal byť Prešpurk.

¹¹ MARSINA, Richard. Výsady pre žilinských Slovákov z roku 1381. In MARSINA, Richard (ed.). *Národnostný vývoj miest na Slovensku do roku 1918*. Martin : Osveta, 1984, s. 13-40 (citát s. 20).

¹² Napríklad ULÍČNÝ, Ferdinand. Pôvod a vývoj miest na Slovensku od 9. do 14. storočia. In *Historické štúdie* 46, 2010, s. 315-335.

Príčinu neskorého privilegovania Bratislavy videl v strategickej pozícii tejto lokality.¹³ V zborníku o najstaršom vývoji miest radil Bratislavu spolu s Nitrou (a váhavo aj Trenčínom) k najstarším uhorským mestám s kontinuítnym starším vývojom. Stále však kládol tento proces do trinásteho storočia, pričom za dôležité považoval archeologické nálezy dokazujúce kontinuítne staršie osídlenie, hodnoverné písomné zmienky o lokalite a napokon udelenie výsad.¹⁴

K samostatnému textu o vývoji Bratislavy sa Richard Marsina dostal až pri príležitosti prvej významnej interdisciplinárnej konferencie v roku 1986 organizovanej Archívom mesta Bratislavy v súvislosti s pripravovaným projektom desaťzväzkových *Dejín Bratislavy*. Z podujatia vyšiel zborník s názvom *Najstaršie dejiny Bratislavy*. Richarda Marsinu požiadali sformulovať záverečné zhrnutie konferencie.¹⁵ Ten načrtol niekoľko téz o vývoji osídlenia lokality. Správne poukázal na prírodné danosti rozvoja budúceho mesta (Dunaj a križovatka ciest – osobne by som doplnil aj vhodne orientované svahy Malých Karpát ako predpoklad pre rozvoj vinohradníctva, ktoré bolo najdôležitejšou zložkou bratislavskej ekonomiky). Ďalej sa venoval centralite Bratislavy a kriticky sa vyslovil k preceňovaniu jej významu počas piateho až ôsmeho storočia, kedy podľa neho niekdajšiu úlohu Bratislavy prevzalo centrum v Devínskej Novej Vsi (na základe novších archeologických výskumov treba doplniť, že ďalšie podobné existovalo v oblasti Podunajských Biskupíc). Toto skromné hodnotenie Bratislavy bolo pravdepodobne reakciou na tézu Matúša Kučeru, ktorý Bratislavu pokladal za centrum (alebo jedno z centier) Samovej ríše. Ako jeden z prvých recipoval R. Marsina poznatky archeológov, že Bratislava pred mongolským vpádom (ktorému on hovoril takmer konzekventne „tatársky vpád“) bola aglomeráciou viacerých osád. Otázne je len, či išlo naozaj o osady okolo kostolov Michala, Vavrince a Ondreja – alebo skôr išlo o lokality s centrami okolo kostolíkov sv. Mikuláša (Kapitulská ulica s malou Rotundou sv. Martina na juhu), Michala a Vavrince. Otázne je aj to, či bola aglomerácia naozaj spustošená Mongolmi, ako R. Marsina predpokladal – na okolí mesta totiž nie je jediná zmienka o pustošení v rokoch 1241 a 1242, len o dedine Vydrice v Mlynskej Doline sa uvádza, že bola od vpádu Mongolov neosídlená. No jej obyvatelia nemuseli byť pobití, len sa mohli zo strachu pred postupujúcimi nepriateľmi premiestniť do Bratislavy, kde ostali bývať nad prístavom (kvôli tomu tam vznikla nová ulica nazývaná podľa predošlého osídlenia v Mlynskej Doline – tiež Vydrice). Otázne je aj to, či opevnenie bolo dobudované koncom trinásteho storočia, ako sa R. Marsina domnieval. Podľa dostupných informácií severovýchodnú líniu stavali naozaj v druhej polovici trinásteho storočia, no západnú až v prvej tretine štrnásteho storočia a južnú až približne o generáciu neskôr. Richard Marsina ako pozitivistický držiaci sa faktov sa nezaprel ani v otázke vežových domov v Bratislave. Písal, že vznikali v druhej polovici trinásteho

¹³ MARSINA, Richard. Vývoj správy miest v stredoveku. In MARSINA, Richard (ed.). *Vývoj správy miest na Slovensku*. Martin : Osveta, 1984, s. 21-49.

¹⁴ MARSINA, Richard. Najstaršia fáza vývoja výsadných miest na Slovensku. In *Historické štúdie* 46, 2010, s. 261-269.

¹⁵ MARSINA, Richard. Záver. In HORVÁTH, Vladimír (ed.) *Najstaršie dejiny Bratislavy. Referáty zo sympózia 28.-30. októbra 1986*. Bratislava : Archív hlavného mesta SSR Bratislavy, 1987, s. 297-302.

storočia, keď mesto ešte nemalo dobudované hradby, ale „ich vznik nemožno vylúčiť ani pred týmto, ani po tomto termíne“. Dnes sú naozaj známe výskumy z Kernovho domu, kde Margaréta Musilová z Mestského ústavu ochrany pamiatok našla vežový kamenný dom postavený na dubových pilótoch, ktoré sú dendrochronologicky datované do rokov 1208 – 1209. Na druhej strane napríklad gotický dom tvoriaci súčasť Pálfyho paláca na Panskej ulici pochádza zrejme až z polovice štrnásteho storočia. Opatrnosť Richarda Marsinu pri datovaní bola teda na mieste a dokazuje jeho vedeckú kritickosť.

Ako predseda Sekcie pre dejiny miest pôsobiacej pri Slovenskej historickej spoločnosti zorganizoval pri príležitosti 700. výročia udelenia mestských privilégií Bratislave prvý (a posledný tak medzinárodne navštívený) kongres o dejinách podunajských miest s dôrazom na Bratislavu. Využil situáciu po novembrovej revolúcii a do hlavného mesta Slovenska pozval veľké mená urbánnej histórie z okolitých štátov ako Heinz Stoob z Münsteru, Klaus Militzer z Kolína, Ferdinand Opll a Richard Perger z Viedne, Erik Fügedi (s príspevkom sa zúčastnil aj Gy. Györfy) z Budapešti, Katalin Szende zo Šoprone. Podarilo sa mu zohnať financie na zborník so štúdiami z kongresu, ktorý vyšiel v nemčine pod názvom Podunajské mestá (*Städte im Donauraum*). Richard Marsina vo svojom príspevku pre tento zborník po odbornej stránke nerozšíril významnejšie svoje tézy zo zborníka k najstarším dejinám Bratislavy (1986), no podstatná bola jeho organizačná záštitá. Nepochybne najmä vďaka jeho kontaktom a finančnej podpore Bratislavy-Starého Mesta prišli vtedy do hlavného mesta Slovenska elity stredoeurópskej urbánnej historiografie. Na rozdiel od ostatných prác publikovaných v rámci jubilea 1291/1991, ktoré majú dodnes charakter („len“) lokálne významných diel,¹⁶ tak zborník vydaný Richardom Marsinom zaradil vývoj Bratislavy do širšieho stredoeurópskeho kontextu a vďaka nemčine sa stal medzinárodne recipovaným odbornou obcou aj v okolitých krajinách. Dokazuje to meritórny význam Richarda Marsinu nielen pre slovenskú historiografiu ako takú, ale aj pre výskum dejín Bratislavy. Tento doyen našej medievistiky nielen že sprístupnil odbornej verejnosti pramene k dejinám súčasného hlavného mesta Slovenska, ale svoje hypotézy formuloval opatrne, na základe poctivej kritiky prameňov, a hlavne dokázal ich obhájiť a šíriť aj v medzinárodnej vedeckej obci.¹⁷

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Literatúra

BAXA, Peter – FERUS, Viktor. *Bratislava mešťana Wocha*. Bratislava : Pallas, 1991.

¹⁶ Išlo o zborník (pôvodne prvú časť plánovanej desaťzväzkovej syntézy dejín mesta). ŠTEFANOVIČOVÁ Tatiana (ed.). *Najstaršie dejiny Bratislavy*. Bratislava : Elán, 1993, ďalej HORVÁTH, Vladimír. *Bratislavský topografický lexikón*. Bratislava : Archív mesta Bratislavy, 1993; POLLA, Belo – VALLAŠEK, Adrian (eds.). *Archeologická topografia Bratislavy*. Bratislava : Veda, 1991; ako aj útlý, no významom dôležitý katalóg z výstavy BAXA, Peter – FERUS, Viktor. *Bratislava mešťana Wocha*. Bratislava : Pallas, 1991.

¹⁷ Štúdiá bola vypracovaná aj vďaka podpore grantu APVV-16-0383.

HORVÁTH, Vladimír. *Bratislavský topografický lexikón*. Bratislava : Archív mesta Bratislavy, 1993.

HORVÁTH, Vladimír – LEHOTSKÁ, Darina – PLEVA, Viliam. *Dejiny Bratislavy*. 3. vydanie. Bratislava : Obzor, 1982.

KUŠÍK, Michal – MARSINA, Richard (eds.). *Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku I – II*. Bratislava : SAV, 1959.

LENHARTOVÁ, Slavomíra. *Diplomaticko-paleografický rozbor listín hodnoverného miesta pri Bratislavskej kapitule do roku 1300* (= Diplomová práca na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, 1998).

MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae 1*. Bratislava : SAV, 1971.

MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae 2*. Bratislava : AMB, 1987.

MARSINA, Richard. Najstaršia fáza vývoja výsadných miest na Slovensku. In *Historické štúdie* 46, 2010, s. 261-269.

MARSINA, Richard. Štúdie k slovenskému diplomatáru I. K problematike najstarších zoborských listín. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského 14*, 1963, s. 135-170.

MARSINA, Richard. *Štúdie k Slovenskému diplomatáru I/1* (= *Historické štúdie* 16. Bratislava : Veda, 1971).

MARSINA, Richard. *Štúdie k Slovenskému diplomatáru I/2* (= *Historické štúdie* 18. Bratislava : Veda, 1973).

MARSINA, Richard. *Štúdie k Slovenskému diplomatáru II*. Bratislava : Veda, 1989.

MARSINA, Richard. Výsady pre žilinských Slovákov z roku 1381. In MARSINA, Richard (ed.). *Národnostný vývoj miest na Slovensku do roku 1918*. Martin : Osveta, 1984, s. 13-40.

MARSINA, Richard. Vývoj správy miest v stredoveku. In MARSINA, Richard (ed.). *Vývoj správy miest na Slovensku*. Martin : Osveta, 1984, s. 21-49.

MARSINA, Richard. Záver. In HORVÁTH, Vladimír (ed.). *Najstaršie dejiny Bratislavy. Referáty zo sympózia 28. – 30. októbra 1986*. Bratislava : Archív hlavného mesta SSR Bratislavy, 1987, s. 297-302.

POLLA, Belo – VALLAŠEK, Adrian (eds.). *Archeologická topografia Bratislavy*. Bratislava : Veda, 1991.

SEDLÁK, Vincent. Úvodom. In SEDLÁK, Vincent (ed.). *Zborník príspevkov k slovenským dejinám. K životnému jubileu univ. Prof. PhDr. Richarda Marsinu, DrSc.* Bratislava : Slovenský historický ústav Matice slovenskej, 1998, s. 9-14.

SEDLÁK, Vincent. Nevšedné životné jubileum významného vedeckého pracovníka a pedagóga. In *Studia historica Tyrnaviensia III*, 2003, s. 9-12.

ŠEDIVÝ, Juraj. Deutschsprachige Beurkundung im Donaugebiet des mittelalterlichen Königreichs Ungarn. In *Urkunden und ihre Erforschung*. Wien : Böhlau Verlag, 2014, s. 247-265.

ŠEDIVÝ, Juraj. Die Anfänge der Beurkundung im mittelalterlichen Pressburg (Bratislava). In *Wege zur Urkunde, Wege der Urkunde, Wege der Forschung*. Wien : Böhlau, 2005, s. 81-115.

ŠEDIVÝ, Juraj. Historik a editor Richard Marsina. In MARSINA, Richard – MAREK, Miloš (eds.). *Tatársky vpád*. Budmerice : Rak, 2008, s. 143-151.

ŠEDIVÝ, Juraj. Kancelária Bratislavskej kapituly v stredoveku. In *Alis volat propriis*, Brno : Archiv města Brna, 2016, s. 24-44.

ŠEDIVÝ, Juraj. *Mittelalterliche Schriftkultur im Pressburger Kollegiatkapitel*. Bratislava : Chronos, 2007.

ŠEDIVÝ, Juraj. Najstaršie listiny mesta Bratislavy znovu objavené. In *Studia historica Tyrnaviensia* 3. Trnava : Trnavská univerzita, 2003, s. 131-147.

ŠEDIVÝ, Juraj. Od listiny k spisu. Proces vzniku „spisovej agendy“ na príklade neskorostredovekých písomností Bratislavskej kapituly. In *Datum per manus. Práťelé, kolegové a žáci Zbyňku Svitákovi k 60. narodeninám*. Brno : Archiv města Brna, 2015, s. 135-145.

ŠEDIVÝ, Juraj. Prvé nemecké listiny Uhorska a stredoveká Bratislava. In *Litteris ac moribus imbutus*. Kraków : Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2014, s. 124-138.

ŠEDIVÝ, Juraj – ŠTEFANOVIČOVÁ Tatiana (eds.). *Dejiny Bratislavy 1. Brezalauspurc na križovatke kultúr*. Bratislava : Slovart, 2012.

ŠTEFANOVIČOVÁ Tatiana (ed.). *Najstaršie dejiny Bratislavy*. Bratislava : Elán, 1993.

ULIČNÝ, Ferdinand. Pôvod a vývoj miest na Slovensku od 9. do 14. storočia. In *Historické štúdie* 46, 2010, s. 315-335.

ŽAŽOVÁ, Henrieta – HRIVŇÁK, Štefan – FEJEŠOVÁ, Mária – RÍMSKY, Marek (eds.). *Biografický slovník slovenských archivárov*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov – Odbor archívov a registratúr MV SR, 2023.

prof. PhDr. Juraj Šedivý, MAS, PhD.

Katedra archívnictva a muzeológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského

Gondova 2

811 02 Bratislava, Slovakia

juraj.sedivy@uniba.sk